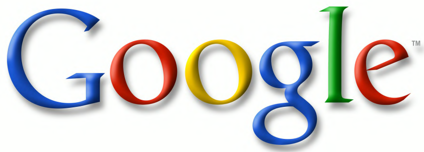

Τῷ φίλῳ κυρίῳ
A. Furtwängler
Ρουσόπουλος.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ

ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΛΕΞΙΝ ΠΙΝΔΑΡΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ
Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ
1898

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ

ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΛΕΞΙΝ ΠΙΝΔΑΡΟΥ

Τοῦ Α΄ τῶν ἐπινίκων ὕμνων Πινδάρου εἰς Ἱέρωνα τὸν Συρακόσιον, νικήσαντα ἐν Ὀλυμπίᾳ κέλητι τῷ 472 πρὸ Χριστοῦ, ἡ κατακλεὶς φέρεται ὡς ἑξῆς:

εἴη σέ τε τοῦτον ὑψοῦ χρόνον πατεῖν,
ἐμέ τε τοσσάδε νικαφόροις
ὁμιλεῖν, πρόφαντον σοφίᾳ καθ' Ἕλ-
λανας ἐόντα παντᾷ.

οἱ ἑρμηνευταὶ τοῦ Πινδάρου ἀπὸ Διδύμου τοῦ Χαλκεντέρου μέχρι Χρίστου τοῦ Γερμανοῦ (1896) δὲν προσέκοψαν εἰς τὴν καθόλου ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου· καὶ οἱ εὐεπίφοροι δὲ αὐτῶν εἰς διορθώσεις ἀφῆκαν τὸ χωρίον ἀπείρακτον, πλὴν ἑνός, τοῦ Herwerden, ὃν ἐνώχλησε τὸ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τῆς περικοπῆς *τοῦτον*, καὶ ἐπρότεινε νὰ τραπῇ εἰς ***λοιπὸν*** ἐν Studia critica et epicritica in Pindarum (1884) σελ. 8, γράψας τάδε: «Schol. τοῦτον ὃν ζῶμεν χρόνον. Non haererem, si in praegressis aut sequentibus opponeretur vita apud inferos. Nunc de eo, qui hucusque ὑψοῦ ἐπάτησεν, expectabam potius:

εἴη σέ τε λ ο ι π ὸ ν ὑψοῦ χρόνον πατεῖν κτέ.».

ὁμοίαν ἔννοιαν ἐνέβαλεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο πρὸ τοῦ Herwerden ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν Ὀλυμπιονικῶν Πινδάρου Jongh (1855) σελ. 288 : «τοῦτον χρόνον. Hoc tempus significat, quod foret reliquum vitae, cui victoria jam perpetuam laudem addiderat. Ὁ δὲ Christ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει Πινδάρου (1896), ἐγκρίνων πως τὴν διόρθωσιν τοῦ Herwerden, σημειόνει τὰ ἑξῆς: «τοῦτον si recte se habet neque cum Herwerdeno in λοιπὸν emendandum est, non tempus hic in terra mortalibus peragendum sed praesens quo Hiero regnabat tempus (cf. τῶν γε νῦν v. 108) significat».

ὅμοια εὑρίσκονται ἐν τοῖς σχολίοις Γερμανοῦ σελ. 11 (ἐκδ. Mommsen. 1861) : «*εἴη σέ τε τοῦτον τὸν χρόνον*· οὐχὶ τὸν ἐνεστῶτα δηλοῖ, ἀλλ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τοῦ Ἱέρωνος».

Σύχιναι βακτηρίαι φαίνονταί μοι αἱ τοιαῦται ἑρμηνεῖαι καὶ αἱ ὅμοιαι καὶ παραπλήσιαι ἄλλων· διότι τὸ *τοῦτον χρόνον ὑψοῦ πατεῖν* ἀδύνατον νὰ ἑρμηνευθῇ δι' αὐτῶν καλῶς, ὡς προσεχὴς ἀνάλυσις θὰ δείξῃ. Τὸ *τοῦτον χρόνον*, ἐὰν μὲν ἐκληφθῇ ὡς σημαῖνον τὸν *παρόντα βίον* καθόλου, γίνεταί πως ἡ φράσις ἐκκλησιαστική, ἁρμόζουσα εἰς στόμα παπᾶ χριστιανοῦ· ἀλλ' ἀνάγκη τότε, ὥσπερ καὶ Herwerden ἐνεῖδε, νὰ ἔχῃ καὶ ὑπονοουμένην ἄλλην ἔννοιαν, τοιαύτην περίπου : τὸν ἄλλον χρόνον, τὸν μετὰ θάνατον, τίς οἶδε τί θὰ γένωμεν. ἡ τοιαύτη ἔννοια δὲν ἁρμόζει εἰς τὴν παροῦσαν ἑορτὴν τοῦ Ἱέρωνος· ἂν δὲ τοιοῦτόν τι εἶπεν ὁ Πίνδαρος, δὲν θαυμάζω ὅτι ὁ Ἱέρων, νικήσας ἔπειτα (468) ἅρματι, ὡς ηὐχήθη αὐτῷ ὁ ποιητὴς ἀνωτέρω (στίχῳ 112 καὶ ἑξῆς), ἐλπίσας αὐτὸς πάλιν νὰ κλείσῃ τὴν τοιαύτην νίκην, δὲν ἀνέθηκε τῷ Πινδάρῳ τὴν ἐξύμνησιν τῆς νίκης ταύτης ἀλλὰ τῷ ἀντιπάλῳ του

Βακχυλίδη, οὗ τὸν ὕμνον καὶ ἔχομεν νῦν, Γ' ἐν τῇ α' καὶ καλλίστῃ ἐκδόσει τῶν ποιημάτων Βακχυλίδου ὑπὸ Kenyon (1897). ἐὰν δὲ ἐκληφθῇ ὡς σημαῖνον *τὸν νῦν χρόνον τῆς βασιλείας Ἱέρωνος*, ἡ ἑρμηνεία γίνεται αὐθαίρετος καὶ ὅλως ἀστήρικτος. τὸ δὲ ἐν στίχῳ 108 *τῶν γε νῦν*, ὃ παραβάλλει ὁ Christ, ἄσχετόν ἐστι πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ παρόντος χωρίου. Ἐκεῖνο σημαίνει: *Τῶν νῦν ζώντων, τῶν συγχρόνων* (τῷ Ἱέρωνι καὶ Πινδάρῳ) καὶ οὐδὲν πλέον.

πῶς δὲ θὰ σημάνῃ τὸν νῦν χρόνον τῆς βασιλείας Ἱέρωνος, ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ ἐνίδω. καί μοι φαίνεται ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία μᾶλλον ἐκβιασμένη ἢ ἡ ἑτέρα ἐκείνη ἡ κατὰ τοὺς παλαιοὺς σχολιαστὰς «τοῦτον τὸν χρόνον, ὃν ζῶμεν», ἐξ ἧς πηγάζουσι μετὰ παραλλαγῶν τινων αἱ πλεῖσται τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν. οὕτως ἡ τοῦ Boeckh (τόμῳ Β', β', σελ. 114): per hanc vitam, donec fato fungaris. ἀλλὰ πόθεν ἐξεπήγασε τὸ «donec fato fungaris»; ποία λέξις τοῦ ποιητοῦ ἐνταῦθα ἐνέπνευσε τοιαύτην ἑρμηνείαν; παλαιὸν σχόλιον.

μάταιον καὶ ἀνιαρόν ἐστιν ἐμοὶ νὰ ἀπαριθμήσω τὰς ἑρμηνείας ἁπάσας, ἀφοῦ μάλιστα ὀλίγον ἢ οὐδὲν συμβάλλουσιν εἰς ἐξήγησιν τοῦ κειμένου· παραπέμπω δὲ τὸν περίεργον ἀναγνώστην μόνον εἰς *Tafel* Dilucidationum pindaricarum volumina duo (Berol. 1824) σελ. 70, ὅπου ἱκανὰς θὰ εὕρῃ. καὶ οὗτοι δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς ὁρμῶνται ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας τοῦ σχολιαστοῦ ὅτι τὸ *τοῦτον χρόνον* σημαίνει τὸν παρόντα βίον (die Zeit des Lebens — des irdischen Daseins. *Furtw.* per vitae tuae tempus. *Dissen*). τινὲς δ' αὐτῶν συνάπτουσι τὸν *χρόνον* μετὰ τοῦ *πατεῖν*, καὶ ἑρμηνεύουσι τὸ *πατεῖν χρόνον* διὰ τοῦ *διαβιοῦν*, παραβάλλοντες καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ Δ'

τῶν Ἰσθμιονικῶν (νῦν Γ', 23) «θνατὸν διέρχονται βιότου τέλος».

ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ ῥῆμα *πατεῖν*, δὶς εὑρισκόμενον παρὰ Πινδάρῳ, ἐνταῦθα καὶ ἔτι ἐν Πυθίων Β', 85 (166), ἀναγκαίως ἐνυπάρχον τῷ *βαίνειν* καὶ *βαδίζειν* καὶ τοῖς τοιούτοις, πατοῦντες γὰρ βαδίζομεν, οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ σημαίνει αὐτὸ τὸ *βαίνειν* ἢ *βαδίζειν*, οὐδὲ δύναται ἁπλῶς νὰ ταχθῇ ἀντ' αὐτῶν. ὥστε ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ διὰ τοῦ λατινικοῦ incedere ἢ τοῦ γερμανικοῦ gehen, wandeln καὶ τῶν συγγενῶν τούτοις φαίνεται ἡμαρτημένη· ἡ δὲ σύνταξις αὐτοῦ μετὰ τοῦ *χρόνον* μεταβατικῶς ἐκ τρίτου ἀντίκειται εἰς τὴν σημασίαν τῆς λέξεως· θὰ ἦτο δὲ καὶ ἄλογος· οὐδεὶς οὐδαμοῦ εἶπε τοιοῦτόν τι, οὐδ' ἠδύνατο νὰ εἴπῃ λογικῶς. οὐδεὶς δύναται νὰ πατήσῃ τὸν χρόνον· αὐτὸς ὅμως ὁ χρόνος, ἅτε *πατὴρ* καὶ *ἄναξ πάντων* κατὰ Πίνδαρον, πατεῖ πάντα.

ἔπειτα ἡ λέξις *χρόνος*, συχνὴ οὖσα παρὰ Πινδάρῳ, οὐδαμοῦ σημαίνει τὸν *βίον* ἀλλὰ *χρόνον* ἁπλῶς, tempus, καὶ οὐδὲν ἄλλο, καὶ οὐ μόνον παρὰ Πινδάρῳ ἀλλὰ παρὰ μηδενί. πρὸς δὲ τίς ἀνάγκη ἦν νὰ γράψῃ ὁ ποιητὴς *χρόνον* ἀντὶ τοῦ *βίον* καὶ νὰ συνάψῃ αὐτὸ ἀτόπως μετὰ τοῦ δεικτικοῦ *τοῦτον*;

ἡ ἑρμηνεία τοῦ *τοῦτον* ὑπὸ Dissen: Pronomen οὗτος legitime dicitur de iis quæ habemus, quibus utimur ἐπλάνησε πολλοὺς βαρυνομένους νὰ συλλογισθῶσιν. ἄλλως δὲ ἡ κτητικὴ ἑρμηνεία τοῦ δεικτικοῦ *τοῦτον* εὕρηται ἤδη παρὰ παλαιῷ σχολιαστῇ ἐν ἐκδ. Boeckh σελ. 53 ἀρχ.: «τὸν τῆς σῆς ζωῆς, ἤτοι ταύτην τὴν ἐνισταμένην ζωήν». ἀλλὰ τί ταῦτα πρὸς τὸν Διόνυσον; ἡ λέξις *βίος* ἐπὶ ζωῆς ἀνθρώπου ἀπαντᾷ πολλάκις παρὰ Πινδάρῳ, καὶ ἐν τῷ ὕμνῳ

δὲ τῆς ἡμετέρας περικοπῆς κεῖται ἐν στίχῳ 61 (95):

ἔχει δ' ἀπάλαμον βίον
τοῦτον ἐμπεδόμοχθον,

ὅπου τὸ δεικτικὸν *τοῦτον* ἀναφέρεται εἰς τὰ προηγηθέντα περὶ τοῦ θλιβεροῦ βίου τοῦ Ταντάλου. ἠδύνατο λοιπὸν ὁ ποιητὴς καὶ ἐνταῦθα νὰ εἴπῃ *βίον* καὶ ὄχι νὰ μεταχειρισθῇ λέξιν μὲ σημασίαν, ἣν δὲν ἔχει εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελε τοῦτο ὁ ποιητής, νὰ δώσῃ δηλαδὴ τοιαύτην σημασίαν εἰς τὴν λέξιν *χρόνον*, ὤφειλε νὰ γράψῃ ἑλληνικῶς *τοῦτον τὸν χρόνον* ἢ *τὸν χρόνον τοῦτον* ἢ νὰ συνάψῃ αὐτὴν μετ' ἄλλης ἐκφραστικῆς τοῦ πράγματος, οἷον: τὸν *παρόντα* χρόνον, τὸν *λοιπὸν* χρόνον, τὸν *προσέρποντα* χρόνον (ὡς ἐν Πυθ. Α', 57) καὶ εἴ τι τοιοῦτον, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ δεικτικοῦ *τοῦτον*, ὅπερ, ἄνευ ἐνάρθρου οὐσιαστικοῦ συναφθὲν ἐνταῦθα, ξενίζει· οὕτως ἐν Νεμ. Ζ', 68 (99) λέγει ὁ ποιητής: «ὁ δὲ *λοιπὸς* εὔφρων ποτὶ *χρόνος* ἕρποι», ὅπερ ὁ παλαιὸς σχολιαστὴς ἑρμηνεύει: «ὁ δὲ *λοιπὸς χρόνος* προσέρποι καὶ βαίνοι πρᾷος ὢν καὶ εὔφρων. ὁ δὲ νοῦς ὅλος· εἴθε μοι *τὸ ὅλον τοῦ βίου* οὕτω μετ' εὐφροσύνης συμπερανθείη»· καὶ πάλιν ἐν ἀποσπάσματι 133, στίχῳ 5: «ἐς δὲ *τὸν λοιπὸν χρόνον* ἥρωες ἁγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται»· τὸ δὲ χαρακτηριστικώτατον χωρίον κεῖται ἐν Ὀλυμπ. Β', 31 ἑ. (51 ἑ.), ὅπου παρατάσσεται ὁ *βίος* καὶ ὁ *χρόνος*.

λέγοντι δ' ἐν καὶ θαλάσσᾳ
μετὰ κόραισι Νηρῆος ἁλίαις βίοτον ἄφθιτον
Ἰνοῖ τετάχθαι τὸν ὅλον ἀμφὶ χρόνον.

νομίζω ὅτι ἱκανὰ ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ *χρόνος* δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ *βίος*, καὶ τὸ *τοῦτον χρόνον* δὲν ἑρμηνεύεται ὀρθῶς διὰ τοῦ τὸν *παρόντα βίον*, εἴτε καθόλου εἴτε ἐπὶ

μόνου τοῦ Ἱέρωνος ἤθελεν ἐκληφθῇ. ἀλλοῦ κεῖται ὁ λάκκος τῆς φάβας, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ἀφοῦ παραμερίσωμεν καὶ ἄλλα τινὰ παρερμηνεύματα.

τὸ *ὑψοῦ* οἱ μὲν συνάπτουσι μετὰ τοῦ *πατεῖν*, οἱ δὲ καὶ μετὰ τοῦ *τοῦτον χρόνον*. ὁ Dissen (τόμῳ Β', σελ. 26) γράφει: «*ὑψοῦ πατεῖν* ad regiam potentiam pertinet, victoriarum gloria ornatam».

ὁ L. Schmidt (Pindar's Leben 1862, σελ. 262): «"hoch wandeln„ (ὑψοῦ πατεῖν)».

ὁ Furtwängler (Die Siegesges. d. Pindaros σελ. 152) γράφει: «τοῦτον χρόνον: die Zeit des Lebens— des irdischen Daseins. Dazu gehört *ὑψοῦ* durch seine Stellung ebenso wie zu *πατεῖν*: erhaben ist das Loos, das dem König für die Dauer des Lebens zu Theil werden soll, erhaben aber auch die Lebensbahn selbst, auf welche ihn die Huld der Gottheit gerufen». ποῦ κεῖνται ταῦτα παρὰ τῷ μελικῷ;

οἱ παλαιοὶ σχολιασταὶ γράφουσι: «τὸ μὲν *ὑψοῦ* τὴν εὐδαιμονίαν ηὔξατο (ἥψατο. γρ. καὶ ἤρξατο.)· τὸ δὲ *πατεῖν* τὸ ζῆν πάλιν ηὔξατο». ἄλλως: «ἐν ὕψει καὶ εὐδαιμονίᾳ διαζῆν». ἄλλως (σελ. 53 ἀρχ. Boeckh.): «ἐπὶ μετεώρου σχήματος βαίνειν, διέρχεσθαι».

τὸ ἐπίρρημα *ὑψοῦ* εὑρίσκεται ἔτι καὶ ἐν Πυθ. Ι', 70 (108), καὶ δὲν σημαίνει ἄλλο τι ἢ ὅ τι ἡμεῖς λέγομεν *ὑψηλά*, *ἐν ὕψει* ὁ παλαιὸς σχολιαστής. ὁμοίως εὑρίσκεται καὶ παρὰ Βακχυλίδῃ δίς, ἐν Ε', 18 καὶ Η' (Θ'), 84: «*ὑψοῦ* παρὰ δαίμοσι κεῖται».

ἐμέ τε τοσσάδε. τὸ *τοσσάδε* δὲν ἔλαβεν ἀκόμα τὴν προσήκουσαν ἑρμηνείαν. γράφεται καὶ *τόσσα δὲ* εἰς δύο ἀντίγραφα καὶ *τοσσάδε* εἰς πολλά. βλ. τὴν μεγάλην ἔκδοσιν

Tycho Mommsen (Berol. 1864). προεκρίθη ἡ γραφὴ *τοσσάδε*.

οἱ παλαιοὶ σχολιασταὶ ἑρμηνεύουσιν : «ἀντὶ τοῦ τοσούτοις (τοσοῦτον) νικηφόροις ὁμιλεῖν, οἷος εἶ σύ. χαίρω δὲ γράφων τοιάδε, καὶ ἔσται τοιαῦτα, οἷα ἐπὶ σοῦ». ἄλλως: « τοσαῦτα τοῖς νικηφόροις προσδιαλέγεσθαι τοῖς ἐγκωμίοις ».

ὁ Boeckh ἑρμηνεύει: «*τοσάδε* est *κατὰ τοσόνδε*, haud minus quam tu alte incedis ».

ὁ Dissen: « *τοσσάδε,* quoties victores prodierunt e ludis. Cogitat de Hierone ».

Herrmann παρὰ τῷ Dissen: « τοσσάδε bezieht sich, wie *νικαφόροις* zeigt, auf die Siege. *Und möge ich jedesmal den Siegern (so oft sie siegen*: er denkt an den Hiero) *mit meinem Gesange zur Seite stehen* ».

ὁ Albertus de Jongh: « τοσσάδε. Non ita respici videtur ad *τοῦτον χρόνον*, ut Poeta sibi aeque diuturnam gloriam optet, sed ad *ὑψοῦ πατεῖν*: pariter atque Hieroni summam regiam, sibi poeticam gloriam mansuram optat, oriundam maxime e delectissimo sibi carminum genere, quod ad victores ornandos pertinet ».

Hartung: « in demselben Grade in welchem du als König und Sieger glänzest ».

F. Mezger (Pindars Siegesl. 1880) σελ. 95 : « *τοσσάδε*: = τοῦτον χρόνον ».

ἀρκοῦσιν οὗτοι καὶ ταῦτα τὰ τοιαῦτα.

τὸ *τοσσάδε* δὲν σημαίνει ἄλλο ἢ ὅ τι ἡ φύσις αὐτοῦ καὶ ἡ σύνταξις τὸ ἀναγκάζει νὰ σημαίνῃ. ἔστι δὲ συντεταγμένον μετὰ τοῦ *ὁμιλεῖν* κατὰ τὴν λεγομένην παραγωγικὴν σύντα-

ξιν πρὸς τὸ σύστοιχον, περὶ ἧς βλέπε *Krüger* Syntax § 46, 5, 4, ε.

ἐνταῦθα λοιπὸν τὸ *τοσσάδε ὁμιλεῖν* ἰσοδυναμεῖ τῷ *τοσάσδε ὁμιλίας ὁμιλεῖν*, καὶ ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὸ *εἴη σε τοῦτον χρόνον ὑψοῦ πατεῖν*, ἀλλὰ πλὴν τούτου εἰς ἅπαντα τὰ πρὸ αὐτοῦ ἡγούμενα τῆς παρούσης ᾠδῆς, δηλαδὴ εἰς ὅλον τὸν ὕμνον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ***Ἄριστον μὲν ὕδωρ*** μέχρι τοῦ ***μηκέτι πάπταινε πόρσιον***, **ὅπου** κυρίως τελειόνει ὁ ὕμνος, τὰ δὲ λοιπὰ ἐπιφέρονται ἐπιλογικῶς **μόνον** καὶ εὐχετικῶς. τὸ συσχετικὸν λοιπὸν τοῦ *τοσσάδε* ἐστίν: ***ὅσα εἶπα ἀνωτέρω ἐξυμνῶν σε***. ἐν δὲ τῷ *ὅσα* περιλαμβάνεται καὶ τὸ *οἷα* διὰ τὴν φύσιν τῆς ὑποθέσεως· ᾠδὴ γὰρ ἐστί. προσθέσας δὲ καὶ τὸ *νικαφόροις* ὑπεδήλωσεν ὁ ποιητής, ὡς ἔμοι γε δοκεῖ, ὅτι ἐν τῷ *τοσσάδε* ὑπονοεῖ καὶ ἄλλους ὕμνους εἰς ἄλλους νικηφόρους καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἱέρωνα, ἐξ ὧν ἦν ἤδη γνωστὸς ὁ Πίνδαρος ὡς μέγας ποιητής. τῶν εἰς Ἱέρωνα προτέρων τριῶν ᾠδῶν Πινδάρου, ἃς ἔχομεν, ἡ πρώτη εἰς Πυθιονίκας, ἧς ἡ ἀρχὴ *Χρυσέα φόρμιγξ*, ὁ ἄωτός ἐστιν οὐ μόνον τῆς πινδαρικῆς Μούσης ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς λυρικῆς ποιήσεως. qua nihil excelsius Musa lyrica procreavit κατὰ Christ. ἔχομεν δ' αὐτῆς καὶ μετάφρασιν ῥυθμικὴν εἰς τὴν γλῶσσάν μας, δημοσιευθεῖσαν ἐν *Ἁρμονίᾳ* ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Πινδαρολήπτου ποιητοῦ Σταματίου τοῦ Βάλβη.

ἔχει λοιπὸν τὸ *τοσσάδε* πλατυτέραν ἔννοιαν: ὅσα καὶ οἷα ἐποίησα ἤδη ὑπὲρ σοῦ καὶ ἄλλων νικηφόρων, τόσα δὰ νὰ ποιῶ καὶ τοῦ λοιποῦ τοῖς νικηφόροις ἑκάστοτε. ἀντὶ τοῦ *ὁμιλεῖν* ἠδύνατο ὁ Πίνδαρος νὰ εἴπῃ *κελαδεῖν*, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ἐν στίχῳ 9φ καὶ ἀλλαχοῦ πολλάκις, καὶ *ἀείδειν*, καὶ *ὑμνεῖν* καὶ ἄλλα· προέκρινεν ὅμως τὸ *ὁμιλεῖν*, ἵν' ἅμα δείξῃ καὶ τὴν φιλικὴν σχέσιν πρὸς τὸν ὑμνούμενον. *ἀναστρε-*

φόμενον μετὰ νικηφόρων ἐξυμνεῖν αὐτοὺς τοσάδε καὶ τοιάδε.

ἔρχομαι νῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ὅλης ἐννοίας τοῦ ἐπιλόγου τούτου. πρόφαντόν ἐστιν ὅτι ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦτο ἀποτελεῖ εὐχὴν ὡς κατακλεῖδα τοῦ ὕμνου. καθ' ὅμοιον τρόπον τελευτᾷ καὶ ἄλλους ὕμνους ὁ Πίνδαρος. ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τεσσάρων, οὓς ἔχομεν, οἱ ἐννέα καταλήγουσιν εἰς εὐχάς, ὧν αἱ μὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν ὑμνούμενον μόνον, αἱ δὲ εἰς τὸν ὑμνούμενον καὶ ὑμνοῦντα, μία δὲ μόνον εἰς τὸν ὑμνοῦντα. ἐνῷ δὲ εἰς ὅσους ὕμνους ἡ εὐχὴ διπλῆ ἐστιν, ἐπικρατεῖ τὸ ὑπὲρ τοῦ ὑμνουμένου μέρος αὐτῆς, ἐνταῦθα συνέβη τοὐναντίον· τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς εὐχῆς καὶ τὸ ἀσθενέστατον, ὡς φέρεται, ἀναφέρεται εἰς τὸν ὑμνούμενον Ἱέρωνα : « εἴη σε τοῦτον ὑψοῦ χρόνον πατεῖν »· τὸ δὲ πλεῖστον καὶ κράτιστον εἶπεν ὁ ποιητὴς ὑπὲρ ἑαυτοῦ. τοσαύτην αὐθάδειαν, λυποῦσαν καὶ νῦν τὸν ἀναγνώστην, ἀδύνατον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὁ ποιητὴς καὶ νὰ ἀνεχθῇ ὁ ὑπερήφανος Ἱέρων. ἀλλ' ὅστις ἀναγνώσῃ τὰ ἀνωτέρω τῆς ᾠδῆς καὶ μάλιστα τὰ ἀπὸ στίχου 100 μέχρι τοῦ ἐπιλόγου, ἐν οἷς μεγαλύνει τὸν Ἱέρωνα ὁ Πίνδαρος, πείθεται ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκστομίσῃ ἐν τέλει τοιαύτην προσβολήν, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ βλακείαν· ἐγὼ γοῦν νὰ δεχθῶ τὰ τοιαῦτα ἀφίσταμαι· μᾶλλον δὲ πιστεύω ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ὑγιαίνει.

ἀναλογιζόμενος οὖν ὅτι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ, ὡς γνωστόν ἐστι παντί, πρέπει συγκεφαλαίωσις τῶν εἰρημένων, καὶ μὴ εὑρίσκων αὐτὴν ἐνταῦθα ἀρτίαν, ἀνευρίσκων δὲ ὁμοίαν ἔννοιαν ἀνωτέρω καὶ μάλιστα εἰς τὰ εὐθὺς ἡγούμενα : « ἐμοὶ μὲν ὦν Μοῖσα καρτερώτατον βέλος ἀλκᾷ τρέφει, κτέ. τὸ δ' ἔσχατον κορυφοῦται βασιλεῦσι. μηκέτι πάπταινε πόρσιον », τρέπω τὴν λέξιν *χρόνον* εἰς *θρόνον*. οὕτω δὲ εὐοδοῦνται πάντα,

ὡς νομίζω, αἴρονται αἱ δυσκολίαι καὶ αἱ παρομαρτοῦσαι αὐταῖς παρερμηνεῖαι, καὶ ἡ φράσις γίνεται αὐτὸ τοῦτο πινδαρικὴ καὶ ἀμώμητος κατακλεὶς τοῦ ὕμνου :

εἴη σέ τε τοῦτον ὑψοῦ θρόνον πατεῖν,
ἐμέ τε τοσσάδε νικαφόροις
ὁμιλεῖν, πρόφαντον σοφίᾳ καθ᾽ Ἕλ-
λανας ἐόντα παντᾶ.

ἤγουν : εἴθε καὶ σὺ νὰ πατῇς τοῦτόν σου τὸν θρόνον ὑψηλά, καὶ ἐγὼ τόσα δὰ (καὶ τοιαῦτα) νὰ ψάλλω εἰς νικηφόρους καὶ νὰ ἦμαι περίβλεπτος ὡς σοφὸς ποιητὴς πανταχοῦ ὅπου εἰσὶν Ἕλληνες. καὶ συντόμως εἰπεῖν : εἴθε καὶ σὺ νὰ διαπρέπῃς ὡς βασιλεὺς καὶ ἐγὼ ὡς ποιητής. αὕτη ἐστὶν ἐν ἁπλῇ μορφῇ ἡ διπλῆ ἔννοια, ἣν ὁ Πίνδαρος διεκόσμησεν ἐνταῦθα κατὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον. συνέδεσε δὲ τὰ κῶλα τοῦ λόγου κατὰ παράταξιν διὰ τῶν *τε-τε*, ἐνῷ ἠδύνατο καὶ ἀντιθετικῶς νὰ τάξῃ αὐτὰ διὰ τῶν *μὲν-δέ*, ἴσως οὐχὶ ἄνευ λόγου καὶ τοῦτο ποιήσας. διότι οἱ σοφοὶ ἄνδρες τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπὸ Σιμωνίδου τοῦ Κείου μέχρι Θουκυδίδου τοῦ Ἀθηναίου *καρποῦνται βαθεῖαν φρενῶν αὔλακα*, καὶ δὲν γίνονται εὐκόλως βατοὶ εἰς πάντα αὐτῶν τὰ ὑψηλὰ καὶ λεπτὰ διανοήματα. φλυαροῦσι δὲ οἱ περὶ τὸν Λουκιανὸν καὶ Διονύσιον τεχνῖται φλυαρίας, ἀποκαλοῦντες τοὺς παλαιοὺς ποιητὰς ἐμβροντήτους καὶ νομίζοντες ὅτι χάριν τοῦ μέτρου παραγεμίζουσι τὴν φράσιν. οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ τῶν καλῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν κώλυμα ἠσθάνοντο ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ εἰς ἀκριβῆ καὶ καλλιτεχνικὴν ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων αὐτῶν. ἀλλ᾽ οἱ ῥωμαιόδουλοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες, ἀληθῶς ἐμβρόντητοι γενόμενοι πλέον, δὲν ἠδύναντο νὰ κατανοήσωσι μήτε Ὅμηρον μήτε Πίνδαρον μηδ᾽ ἄλλον τινὰ τῶν γενναίων ποιητῶν. ἀνεγίνωσκαν δ᾽ αὐτοὺς μᾶλλον ὡς ῥήτορας

καὶ ἔκριναν αὐτοὺς οὕτως. ἀπόδειξιν τῆς ἀδυναμίας του περὶ τὸ κρίνειν ποιήματα ὁ Λουκιανὸς π. χ. ἔδωκεν ἐν Ὀνείρῳ ἢ Ἀλκυόνι κεφ. ζ', ὅπου τὸν παρόντα ὕμνον ἐκήρυξεν ὡς *κάλλιστον τῶν ᾀσμάτων ἁπάντων*, ἐνῷ πρωτεύει ὁ Α' Πυθιονίκης. ὡσαύτως δὲ πλανᾶται ὁ τὸ *περὶ ὕψους* γράψας σύγγραμμα, εἴτε Λογγῖνος εἴτε Διονύσιος ἢ ἄλλος τις ἦν ὁ γράψας αὐτό, ὃς ἐν κεφ. λγ', 5 τὸν μὲν Βακχυλίδην λέγει *ἀδιάπτωτον*, τὸν δὲ Πίνδαρον *σβεννύμενον ἀλόγως πολλάκις καὶ πίπτοντα ἀτυχέστατα*. νῦν ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Βακχυλίδην, τοὐλάχιστον ἱκανὰ αὐτοῦ ποιήματα, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀξίας ἑκατέρου τῶν ποιητῶν τούτων. βλέπομεν δὲ ὅτι ἡ *Κηία ἀηδὼν* κελαδεῖ μὲν ἡδὺ ἐν τοῖς φυλλώμασι τῶν δένδρων, δὲν δύναται ὅμως νὰ ὑψωθῇ ἄνω, ὅπου ὁ ἀετὸς τῶν Θηβῶν βασιλεύει. ὁ Πίνδαρος ὑψώθη πολὺ μᾶλλον μετὰ τὴν εὕρεσιν Βακχυλίδου.

ἀλλ' ἂς ἐξετάσωμεν νῦν πῶς καὶ πότε συνέβη ἡ μετατροπὴ τῆς λέξεως *θρόνον* εἰς *χρόνον*.

ὅσοι τῶν ἀναγνωστῶν γνωρίζουσιν ἐπιγραφικὴν ἢ παλαιογραφίαν εὐκόλως ἐφαντάσθησαν ἤδη τὸ πρᾶγμα καὶ πρὸ τῆς ἐμῆς ἐξηγήσεως, ἣν γράφω χάριν τῶν ἀπειροτέρων.

ὁ Πίνδαρος ἔγραψε τὰ ποιήματα αὐτοῦ χῦμα, ἤγουν πάντα τὰ γράμματα τῆς ᾠδῆς ἐν συνεχείᾳ ἄνευ διαστολῆς λέξεων καὶ κώλων, κεφαλαίοις γράμμασιν, ὥσπερ ἦν ἔθος τότε. ἔγραψε δὲ ὡς Βοιωτὸς κατὰ τὴν βοιωτικὴν γραμματικήν. κατὰ ταύτην οὖν τὸ θῆτα ἐγράφετο ὡς κύκλος ἔχων ἐν τῷ μέσῳ σταυρόν. ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκ τοῦ ἀρχαίου χειρογράφου διά τινα αἰτίαν, ὡς πολλάκις συμβαίνει, εἶχεν ἐκτριβῇ ὁ κύκλος τοῦ θῆτα, καὶ εἶχε μείνῃ

μόνος ὁ σταυρὸς εἴτε ὁλόκληρος εἴτε καὶ μέρος μόνον αὐτοῦ, ἔχομεν τὴν ἐξήγησιν τῆς μεταβολῆς τοῦ θῆτα εἰς χῖ καὶ τῆς τροπῆς τῆς λέξεως *θρόνον* εἰς *χρόνον*, καθ' ὅσον μάλιστα ἐν Βοιωτίᾳ τὸ ψηφίον χῖ εἶχε τὴν μορφὴν τοῦ σταυροῦ παρὰ τὴν ὁμοιάζουσαν μὲ ἀχνάριον ὀρνίθας, εἰ καὶ τοῦτο οὐδὲν κώλυμα παρέχει πρὸς μεταμόρφωσιν τοῦ *θρόνον* εἰς *χρόνον*. διότι, καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁλόκληρον τὸ γράμμα θῆτα εἶχεν ἐξαλειφθῇ καὶ οὐδὲν ἴχνος αὐτοῦ ὑπῆρχε, πάλιν ἐξηγεῖται ῥᾷστα ἡ συμπλήρωσις τοῦ λείποντος γράμματος θῆτα διὰ τοῦ χῖ, διότι ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπέκλινεν εἰς τὸ εὐχολώτερον καὶ προσιτώτερον αὐτῷ, ἂν ἦτο μάλιστα καὶ χριστιανός. γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ ἀντιγραφεῖς δὲν ἦσαν συνήθως λογιώτατοι ἄνδρες.

ἀλλ' ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἡ φθορὰ τῆς λέξεως καὶ ἡ μετατροπὴ αὐτῆς πολλῷ παλαιοτέρα ἐστὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων. διότι ἐνδέχεται νὰ συνέβη κατὰ τοὺς χρόνους ὅτε μετεγράφησαν τὰ ποιήματα Πινδάρου κατὰ τὴν Ἰωνικὴν γραμματικήν, καθ' ἣν παρέλαβαν αὐτὰ οἱ Ἀλεξανδρηνοὶ γραμματικοί, ὧν Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, ἀκμάσας κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ γ' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ ιε' ἔτους τοῦ β' (οὐχὶ δὲ *ἀπὸ τῆς δευτέρας* **μετὰ Χριστὸν** *ἑκατονταετηρίδος*, ὡς διδάσκει Ῥαγκαβῆς ἐν προοιμίῳ τῶν Μεταφρ. ἑλλην. δραμάτων 1860, σελ. ϛ') κατὰ μίαν μαρτυρίαν Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσέως ἐν τῷ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων κεφαλαίῳ κβ' καὶ κϛ' (σελ. 78 καὶ 106 Tauchn.), 'πιθανὴν μὲν ἀλλ' οὐ καὶ βεβαίαν, *κώλοις διεκόσμησε τὰς ᾠδάς*.

εἶπα δὲ οὐ καὶ βεβαίαν τὴν εἴδησιν· διότι αὐτὸς ὁ Διονύσιος ἐν ἑκατέρῳ τόπῳ γράφει: *Ἀριστοφάνης ἢ τῶν ἄλλων τις μετρικῶν. Ἀριστοφάνης ἢ ἄλλος τις*.

ἐν γοῦν τοῖς χρόνοις Διδύμου τοῦ ὑπομνηματιστοῦ Πινδάρου φαίνεται ὅτι ἐφέρετο ἐν τῷ κειμένῳ ἡ γραφὴ *χρόνον*. διότι ἐν τοῖς παλαιοῖς σχολίοις αὕτη μόνη ἡ γραφὴ μνημονεύεται, καὶ μόνον κατὰ ταύτην ἑρμηνεύεται τὸ χωρίον.

ἡ λέξις *θρόνος* ὅτι σημαίνει πολυτελῆ καθέδραν μετὰ ἀνακλίσεως συνήθως καὶ ὑποποδίου, ὁ *θρῆνυς* παρ' Ὁμήρῳ λέγεται, παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς θρανίον, γνωστὸν παντί ἐστιν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἦν ἕδρα θεῶν, βασιλέων, δικαστῶν, ἱερέων καὶ καθόλου τῶν ἐν τέλει, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἦν ὁ θρόνος ἕδρα τῶν βασιλέων. ὅθεν ἔλαβε καὶ μεταφορικὴν σημασίαν νὰ σημαίνῃ καὶ τὸ *κράτος*. οὕτως ὁ μεγαλαυχῶν Κρέων ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ Σοφοκλέους συνάπτει ἀμφότερα ἐκ παραλλήλου καὶ εἰς πληθυντικὸν ἀριθμόν: «ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω». ἐν Πυθίων Δ', 152 (270) λέγει ὁ ποιητὴς «σκᾶπτον μόναρχον καὶ θρόνος, ᾧ ποτε Κρηθεΐδας ἐγκαθίζων ἱππόταις λαοῖς εὔθυνε δίκας». βλ. καὶ Ὀλ. Β', 85 (140) καὶ ΙΔ', 10 (16). καὶ παρ' Αἰσχύλῳ τῷ συγχρονίσαντι Πινδάρῳ ἐν Προμηθ. 228: «ὅπως τάχιστα τὸν πατρῷον ἐς θρόνον καθέζετ', εὐθὺς δαίμοσιν νέμει γέρα. κτέ.», ἔνθα ἡ λέξις *θρόνος* ἔχει κυρίαν καὶ μεταφορικὴν σημασίαν. συχνὴ δὲ ἡ λέξις παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Σοφοκλ. Ἀντιγ. 166: θρόνων κράτη. Οἰδ. Τύρ. 237 (πρβ. 259), 399. Κολ. 1293, 1380 καὶ πολλαχοῦ παρ' αὐτῷ καὶ παρ' ἄλλοις.

ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης γνωρίζονται ἐκ περιγραφῶν δύο μάλιστα πολυτελεῖς θρόνοι, ὁ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Ἀμύκλαις, ἔργον Βαθυκλέους τοῦ Μάγνητος, ἐν ᾧ ὁ τριακοντάπηχυς θεὸς δὲν ἐκάθητο ἀλλ' *ἵστατο*, ὅπως καὶ ἐπὶ ἀρχαίων νομισμάτων εὑρίσκονται θεῶν ἀγάλματα ἐν θρόνῳ ἱστάμενα, καὶ ὁ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἔργον Φειδίου, ὅπου ὁ θεὸς *ἐκάθητο*. ἀμφοτέρους τούτους εἶδε καὶ περιέγραψε Παυσανίας ὁ

περιηγητής, τὸν μὲν ἐν Λακωνικοῖς, τὸν δὲ ἐν Ἠλιακῶν Α΄. πῶς νὰ φαντασθῶμεν νῦν τὸν Ἱέρωνα, ἱστάμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου ἢ καθήμενον; τὸ ῥῆμα *πατεῖν*, μεθ᾽ οὗ συνάπτεται τὸ *θρόνον* μεταβατικῶς, φέρει μᾶλλον πρὸς τὴν στάσιν ἐν τῷ θρόνῳ ἢ καὶ παρὰ τῷ θρόνῳ· διότι σὺν τῷ θρόνῳ περιλαμβάνεται καὶ τὸ βάθρον τοῦ θρόνου, ὑψηλὸν ὂν καὶ τοῦτο μετὰ ἀναβαθμῶν. ἁρμόζει λοιπὸν καὶ οὕτω τὸ *πατεῖν*. ἀλλά, καὶ ἐὰν ὑποθέσωμεν τὸν βασιλέα καθήμενον, πάλιν τὸ *θρόνον πατεῖν* συμβιβάζεται, διότι πατεῖ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ὑποποδίου καὶ τοῦ βάθρου, τὸ *χρόνον πατεῖν* ὅμως μένει ἀσυμβίβαστον. ἀλλ᾽ ἔξω τούτων τὸ *πατεῖν θρόνον* ἐνταῦθα ἀναφέρεται μὲν εἰς τὸ ὁρώμενον, ἔχει ὅμως μεταφορικὴν σημασίαν ἀντὶ τοῦ *ἀσφαλῶς ἄρχειν*, *ἀσφαλῆ ἔχειν τὴν βασιλείαν ἐν ὕψει*, *ἀσφαλῶς ἐν δόξῃ βασιλεύειν*. τοιαύτη εὐχὴ ἔπρεπεν εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν τῷ Ἱέρωνι, καὶ τοιαύτην εἶπεν ὁ Πίνδαρος, ὡς ἐγὼ νομίζω. ὅσοι ὅμως παρὰ πάντα τὰ εἰρημένα θέλουσι νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ χωρίον κατὰ τὴν φερομένην γραφήν, ἀνάγκη νὰ συνάψωσι τὸ *πατεῖν* μόνον μετὰ τοῦ *ὕψου*, τὸ δὲ *τοῦτον χρόνον* νὰ ἐκλάβωσι καθ᾽ αὑτὸ ὡς χρονικὸν προσδιορισμὸν καὶ νὰ ἑρμηνεύσωσιν ὥσπερ ὁ παλαιὸς σχολιαστής: *τοῦτον τὸν χρόνον ὃν ζῶμεν*, ὑπονοοῦντες καὶ τὴν πρόθεσιν *κατά*. ἡ ἑρμηνεία δέ τινων νεωτέρων: *τοῦτον τὸν χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Ἱέρωνος* ἀερία φαίνεταί μοι, ὡς οὐκ ἐκ τῶν λέξεων τοῦ ποιητοῦ ἐξηγμένη.

ὁ θρόνος τοῦ Ἱέρωνος πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦν χρυσοῦς, ὡς πάντως καὶ τὸ μέγα αὐτοῦ σκῆπτρον, τὸ σύμβολον τῆς ἀρχῆς. οἱ μεγαλύνοντες αὐτὸν ποιηταὶ Πίνδαρος καὶ Βακχυλίδης ἐξυμνοῦσι μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ θαυμάζουσι πολὺ καὶ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ

καὶ προπάντων τὸν χρυσόν. Ὁ Πίνδαρος ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ὕμνου παρομοιάζει τὸν χρυσὸν μὲ τὸ λάμπον ἐν νυκτὶ πῦρ· τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἐκφράσας καὶ ἐν Ὀλυμπίων Γ', 42 (75), ἐκάλεσε τὸν χρυσὸν *κτεάνων αἰδοιέστατον*, ὅπερ οἱ ἑρμηνευταὶ μεταφράζουσι preciosissimum, ἤγουν *πολυτιμότατον*, οὐ καλῶς οὐδὲ κατὰ τὴν ἰδέαν Πινδάρου, διότι σημαίνει *σεβαστότατον*, ἤγουν venerabilissimum, ἐκ τοῦ ἔχοντος χαρακτηρίσας τὸ ἐχόμενον, ὅπως ἐν ἀρχῇ τῆς ᾠδῆς εἶπε τὸν *πλοῦτον μεγάνορα*. ὡσαύτως ὁ Βακχυλίδης πολὺς ἐστιν ἐπαινῶν τὸν πλοῦτον καὶ τὸν χρυσὸν Ἱέρωνος, διαβεβαιῶν ὅτι χρυσᾶ ἀναθήματα εἰς Δελφοὺς τόσα, ὅσα ὁ Ἱέρων ἔπεμψεν, οὐδεὶς ἄλλος Ἑλλήνων ποτὲ ἀνέθηκεν.

ὅσοι ⟨γε⟩ μὲν Ἑλλάδ' ἔχουσιν, οὔτις,
ὦ μεγαίνετε Ἱέρων, θελήσει
φάμεν σέο πλείονα χρυσὸν
Λοξίᾳ πέμψαι βροτῶν.

ἐπαινεῖ δ' αὐτὸν καὶ ὅτι δὲν κρύπτει ἐν σκότῳ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ μεταχειρίζεται αὐτὸν ἀφειδῶς εἰς καλὰ ἔργα. οὕτως ἐν Γ', 10 καὶ ἑξῆς ψάλλει :

ἆ τρισευδαίμων ἀνήρ,
ὃς παρὰ Ζηνὸς λαχὼν
πλείσταρχον Ἑλλάνων γέρας,
οἶδε πυργωθέντα πλοῦτον μὴ μελαμφαρέϊ κρύπτειν σκότῳ.
βρύει μὲν ἱερὰ βουθύτοις ἑορταῖς,
βρύουσι φιλοξενίας ἀγυιαί·
λάμπει δὲ ὑπὸ μαρμαρυγαῖς ὁ χρυσὸς
ὑψιδαιδάλων τριπόδων σταθέντων
πάροιθε ναοῦ κτέ.

οὐδὲν θαῦμα δὲ ὅτι ἐκπλήσσονται οἱ ὑμνηταὶ αὐτοῦ ἐκ

τοῦ πολλοῦ πλούτου καὶ τοῦ χρυσοῦ, ὃν εἶδαν παρ' Ἱέρωνι, ὁρμώμενοι αὐτοὶ ἐκ τῆς μητροπόλεως Ἑλλάδος, ἧς σύντροφος ἦν ἀεὶ ἡ πενία. πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπῆ βασιλέα, οἷος ἦν ὁ Ἱέρων, οὐδέποτε εἶδεν ἡ Ἑλλὰς ἡ τότε. φοβερὸς ἐν πολέμῳ, ἥμερος ἐν εἰρήνῃ. μετὰ τὴν συμφιλίωσίν του μετὰ Θήρωνος τοῦ Ἀκραγαντίνου ἀνέλαβε καὶ ἤσκει προστατευτικὴν ἡγεμονίαν ἐφ' ἁπάσης τῆς Σικελίας. καὶ τοῦτο νοεῖ ὁ Πίνδαρος ἀνωτέρω ἐν τῇ παρούσῃ ᾠδῇ, στίχῳ 12 καὶ ἑξῆς, λέγων περὶ τοῦ Ἱέρωνος ὅτι *θεμιστεῖον ἀμφέπει σκᾶπτον ἐν πολυμάλῳ Σικελίᾳ*, παρεῖδον δ' αὐτὸ σιγῇ καὶ ἀπροσέκτως οἱ ἑρμηνευταί, παλαιοί τε καὶ νεώτεροι, οὐκ οἶδ' ὅπως μὴ προσκόψαντες. ἐξετείνετο δὲ ἡ προστασία του καὶ ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ἑλληνικῆς Ἰταλίας. ὅθεν, ὅτε οἱ Ἐπιζεφύριοι Λοκροὶ ἐκινδύνευαν νὰ ὑποδουλωθῶσιν ὑπὸ τοῦ γείτονός των Ἀναξίλα, τυράννου τοῦ Ῥηγίου, ὁ Ἱέρων μόνον διὰ τῆς ἀπειλῆς του ἐσωφρόνισεν αὐτόν. τὴν εὐγνωμοσύνην δὲ τῶν Λοκρῶν δι' αὐτὸ ἐδήλωσεν ὁ Πίνδαρος ἐν Πυθίων Β', στίχῳ 18 καὶ ἑξῆς:

σέ δ', ὦ Δεινομένειε παῖ, Ζεφυρία πρὸ δόμων
Λοκρὶς παρθένος ἀπύει, πολεμίων καμάτων ἐξ ἀμαχάνων
διὰ τεὰν δύναμιν δρακεῖσ' ἀσφαλές.

ἀλλὰ καὶ βορειότερον ἡ δύναμις τοῦ Ἱέρωνος ἐφάνη εὐεργετικὴ τοῖς Ἕλλησι. διότι, ὅτε οἱ φοβεροὶ Τυρρηνοὶ ἠθέλησαν νὰ καταδουλώσωσι τοὺς Κυμαίους τῆς Καμπανίας Ἕλληνας, αἱ τριήρεις τοῦ Ἱέρωνος προφθάσασαι ἐπάταξαν αὐτοὺς οὕτως, ὥστε ἐκ τῆς πληγῆς ταύτης δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ ἀνακύψωσι. θαυμασίως δὲ ὁ Πίνδαρος ἐξυμνεῖ δι' αὐτὸ τὸν Ἱέρωνα ἐν πρώτῳ τῶν Πυθιονικῶν, στίχῳ 72 καὶ ἑξῆς, οὑτωσί:

ὄφρα κατ' οἶκον ὁ Φοῖνιξ ὁ Τυρσανῶν τ' ἀλαλατὸς ἔχῃ,
ναυσίστονον ὕβριν ἰδὼν τὰν πρὸ Κύμας·
οἷα Συρακοσίων ἀρχῷ δαμασθέντες πάθον,
ὠκυπόρων ἀπὸ ναῶν ὅς σφιν ἐν πόντῳ βάλεθ' ἁλικίαν,
Ἑλλάδ' ἐξέλκων βαρείας δουλείας.

ἀλλὰ δὲν ἦσαν τὰ πολέμια ἔργα μόνον, δι' ἃ ἐξήρθη εἰς δόξαν μεγάλην ὁ Ἱέρων· εἰς ταῦτα ἀνεδείχθη μείζων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ προκάτοχος Γέλων, κατατροπώσας ἐν Ἱμέρᾳ τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ἐκ τῆς Σικελίας· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ εἰρηναῖα, ἐν οἷς ἔδρεπε τὰς κορυφὰς ἀπὸ πασῶν τῶν ἀρετῶν, ἠγλαΐζετο δὲ καὶ μὲ τὸν ἄωτον τῆς μουσικῆς, ὡς ὁ Πίνδαρος λέγει ἐν τῇ παρούσῃ ᾠδῇ (Πρβ. καὶ στ. 106 καὶ ἑξῆς) καὶ πάλιν ἐν Πυθιονικῶν Γ', 71 (125): *πραῢς ἀστοῖς, οὐ φθονέων ἀγαθοῖς, ξείνοις δὲ θαυμαστὸς πατήρ.*

Ὁ Ἱέρων εἶχε συγκεντρώσῃ εἰς τὴν αὐλήν του τοὺς κορυφαίους πάσης ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος, ὡς οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν βασιλέων, καὶ ἦν ἀνὴρ κατὰ πάντα εὐδαίμων καὶ *μακάριος*. Σιμωνίδης, Βακχυλίδης, Πίνδαρος, Αἰσχύλος, Ἐπίχαρμος καὶ ἄλλοι ἦσαν παρ' αὐτῷ. μάλιστα δὲ ὑπεξέκαιον τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ νίκαι ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἀγῶσι τῶν Ἑλλήνων καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῷ φερτίστῳ τῆς Ὀλυμπίας, οὗ ἡ δόξα συγκρίνεται ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος ὕμνου μὲ τὴν λάμψιν τοῦ ἡλίου :

μηκέτ' ἀελίου σκόπει
ἄλλο θαλπνότερον ἐν ἁμέρᾳ φαεννὸν
ἄστρον ἐρήμας δι' αἰθέρος,
μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα φέρτερον αὐδάσομεν.

ὅθεν ὁ πολύφατος ὕμνος ἀμφιβάλλεται
σοφῶν μητίεσσι, κελαδεῖν κ.τ.ἑ.

ἡ νίκη εἰς τοιούτους ἀγῶνας δὲν ἐθεωρεῖτο εὐτύχημα ἁπλῶς ἀλλὰ καὶ εὔνοια τῶν θεῶν, καὶ δὲν ἔφερε τιμὴν καὶ δόξαν μόνον εἰς τὸν νικήσαντα ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, διὸ καὶ ἐπανηγυρίζετο λαμπρῶς καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ νικητοῦ καὶ ὑφ' ὅλης τῆς πόλεως. ὅταν δὲ ὁ νικητὴς καὶ πανηγυριστὴς ᾖ νε ὁ Ἱέρων, ὁ μεγαλοπρεπέστατος τῶν βασιλέων, ὅπως εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, δυνάμεθα εὐκόλως νὰ φαντασθῶμεν τὴν πολυτέλειαν τῆς ἑορτῆς. μέρος δὲ κύριον ἐν τῇ τελετῇ ἀπετέλει καὶ ὁ ὕμνος αὐτῆς, ὃν ἐνταῦθα ἐκτελεῖ ὁ Πίνδαρος μετὰ τῶν χορευτῶν του σὺν δωρίᾳ φόρμιγγι· ὁ Ἱέρων ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ του θρόνου, ἔχων τὸ σκῆπτρον καὶ πολλοὺς παρ' ἑαυτῷ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων ἐν ἀξιώμασιν ἄνδρας πολίτας καὶ ξένους, νεύει νὰ ἀρχίσῃ ὁ ὕμνος· ὁ Πίνδαρος μετὰ τῶν γυμνασμένων χορευτῶν προχωρεῖ ἐμπρὸς μὲ βῆμα ῥυθμικόν, οἱ χορευταὶ λαμβάνουσι κάτω πρὸ τοῦ θρόνου τὴν προσήκουσαν θέσιν, ἡ φόρμιγξ κρούει τὸ μέλος, καὶ ψάλλεται ὁ ὕμνος ἐν αἰολικῇ μολπῇ μὲ τὰς προσηκούσας κινήσεις καὶ στάσεις ἐν στροφῇ, ἀντιστροφῇ καὶ ἐπῳδῷ. ἀλλ' ἡ μουσικὴ τῆς ᾠδῆς πρέπει νὰ ἐναρμόζηται εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν λέξεων χωρὶς νὰ παραβλάπτῃ τὴν σαφῆ καὶ καθαρὰν αὐτῶν ἀπαγγελίαν· ἡ μουσικὴ δὲν ὑπάρχει καθ' αὑτὴν εἰς τὰ μέλη ταῦτα ἀλλ' ὡς βοήθημα τῆς ᾠδῆς· τὴν στρέβλωσιν δὲ τῆς ἀπαγγελίας διὰ τοῦ μέλους, ὡς τὴν σήμερον συμβαίνει εἰς τὰ καλούμενα μελοδράματα, δὲν ἐγνώριζαν οἱ παλαιοί, ἀλλ' οὐδὲ θὰ ἠνείχοντο. κατὰ δὲ ταῦτα καὶ οἱ νῦν μελοποιοῦντες τὰ χορικὰ μέλη τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων δραματικῶν κατὰ τὸν τρόπον τῶν νέων φραγκικῶν μελοδραμάτων ἁμαρτάνουσιν ἐξ ἀμαθείας ἢ αὐθαδείας.

ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον.

ἀφοῦ ὁ ὕμνος ἐξετελέσθη κατὰ ὡρισμένους κανόνας ἐνώπιον τοῦ Ἱέρωνος, ἐν τέλει αὐτὸς ὁ Πίνδαρος, ὡς ἐγὼ φαντάζομαι, ἀνὴρ εὐσεβέστατος ὤν, μέσης ἡλικίας ἤδη, ἀνυψώσας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς θεόπνευστος ἱερεὺς τῶν Μουσῶν, καὶ ἀποβλέψας πρὸς τὸν Ἱέρωνα, εἶπε τὸ ἀκροτελεύτιον τοῦ ὕμνου, οἷον ἔπρεπε τῇ τελετῇ, τῷ Ἱέρωνι καὶ αὐτῷ τῷ Πινδάρῳ:

εἴη σέ τε τοῦτον ὑψοῦ θρόνον πατεῖν,
ἐμέ τε τοσσάδε νικαφόροις
ὁμιλεῖν, πρόφαντον σοφίᾳ καθ' Ἕλ-
λανας ἐόντα παντᾷ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκ του Τυπογραφειου της Εστιας

Κ. ΜΑΪΣΝΕΡ ΚΑΙ Ν. ΚΑΡΓΑΔΟΥΡΗ

1898—1968

